

DOI: 10.31891/2307-5740-2021-298-5(2)-47

УДК 657.6:004.4:681.518

ЛУБЕНЧЕНКО В. М.

ТОВ АФ «Бухгалтер - Лугань»

АВТОМАТИЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ТЕСТУВАННЯ ЖУРНАЛЬНИХ ПРОВЕДЕНЬ

У статті розглянуто процес автоматизації збору аудиторських доказів з метою формування звіту аудитора щодо фінансової звітності. Суттєве викривлення фінансової звітності внаслідок шахрайства може бути пов'язаним із маніпулюванням процесом фінансового звітування шляхом генерування неприпустимих (непередбачених робочим планом рахунків, нормативними вимогами) проведень. Така ситуація може статися протягом звітного періоду або в кінці звітного періоду. Тому, для ідентифікації шахрайських дій персоналу рекомендується провести тест журнальних проведень через виявлення проведень із непов'язаними, незвичайними або рідко застосовуваними рахунками, кореспонденціями, які не відповідають вимогам Інструкції про застосування плану рахунків активів, зобов'язань і капіталу № 291 від 30.11.1999 року зі змінами і доповненнями; проведень, що сформовані працівниками, які зазвичай не роблять певні операції та в незвичайний час; на кінець періоду або зробленим після закриття рахунків, які не мають або практично не мають пояснення чи опису; які містять заокруглені числа або із явно штучно вигаданими кінцевими цифрами – 000 000, 111 111. Тестування журнальних проведень реалізовано із застосування програми Microsoft Excel з пакету Microsoft Office.

Ключові слова: аудит, автоматизація, програма, фінансова звітність, ризики, шахрайство

VOLODYMYR LUBENCHENKO

LLC AF "Accountant - Luhan"

AUTOMATION OF THE JOURNAL TESTING PROCESS

An audit is a process of checking financial statements in order to confirm their reliability or compliance with the chosen conceptual basis of financial reporting. The audit process includes several stages. Firstly, this is the stage of acceptance of the client and the task, which necessarily includes the assessment by the auditor of the risks of material distortion of financial statements, including due to fraudulent actions, secondly, the stage of planning, with the definition of audit procedures in response to the assessed risks, - third, collection of audit evidence, and - fourth, reporting to the client.

The article considers the process of automation of audit evidence collection in order to form the auditor's report for financial reporting. Significant distortion of financial statements due to fraud can be connected with manipulation of the process of financial reporting by generating inadmissible (unanticipated work plan accounts, regulatory requirements) conduct. This situation may occur during the reporting period or at the end of the reporting period. Therefore, for identification of fraudulent actions, it is recommended that staff conduct a test of journal operations through the identification of transactions with unconnected, unusual or rarely used accounts, correspondent accounts that do not meet the requirements of the Instruction on application of the plan of accounts of assets, liabilities and capital № 291 of 30.11.1999 with changes and additions; a post-paid by employees who usually do not perform certain operations and at unusual times; at the end of the period or made after closing accounts that have no or practically no explanation or description; which contain rounded numbers or with clearly artificially calculated end numbers – 000 000, 111 111. The testing of the journal is realized by using Microsoft Excel from the Microsoft Office suite.

Key words: audit, automation, program, financial reporting, risks, fraud

Постановка проблеми у загальному вигляді

та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Аудит представляє собою процес перевірки фінансової звітності з метою підтвердження її достовірності або відповідності обраній концептуальній основі фінансового звітування. Процес аудиту включає де – кілька етапів. По – перше, це етап прийняття клієнта та завдання, що обов'язково включає оцінку аудитором ризиків суттєвого викривлення фінансової звітності, у тому числі за рахунок шахрайських дій, по – друге, етап планування, з визначенням аудиторських процедур у відповідь на оцінені ризики, по – третє, збір аудиторських доказів, по – четверте, звітування перед клієнтом. Процес оцінки ризиків передбачає тестування системи внутрішнього контролю клієнта, яка для цілей Міжнародних стандартів аудиту (надалі – МСА) складається з п'яти елементів:

- контрольне середовище суб'єкта господарювання, фінансова звітність якого перевіряється (надалі – клієнт);
- процес оцінки ризиків суб'єкта господарювання;
- процес моніторингу системи внутрішнього контролю;
- інформаційна система та інформаційна взаємодія;
- контрольні процедури [1,2,3,4].

Як потребує МСА 240 «Відповідь аудитора, що стосується шахрайства, при аудиті фінансової звітності», незалежно від наявності системи внутрішнього контролю у клієнта та нехтування контролем управлінським персоналом, аудитор зобов'язаний протестувати відповідність провадок, відображених у головній книзі, інших коригувань, зроблених під час складання фінансової звітності [5, с. 182-229] з метою виявлення шахрайських дій. Шахрайські дії є навмисним викривленням фінансової звітності особами, що відповідають за організацію обліку та складання такої звітності.

Аналіз останніх публікацій і досліджень

Процедури щодо оцінки шахрайських дій управлінського персоналу клієнта висвітлювали в своїх працях вітчизняні вчені та практики: Василюк М.М., Каменська Т.О., Климко Т.Ю., Мельник О.О., Костирко Л.А., Костирко Р.О. [6,7,8,9]. Але сьогоденний стан речей потребує нових підходів до процедурного забезпечення тестування системи внутрішнього контролю. Це пов'язано із значним обсягом даних, який має протестувати аудитор, зокрема із даними головної книги та її аналога – журналу бухгалтерських проведення, що формується в програмному забезпеченні клієнта.

Формулювання цілей статті

Метою статті є висвітлення методики автоматизованого тестування журнальних проведення клієнта, якою має керуватися команда із завдання з аудиту при збиранні аудиторських доказів

Викладення основного матеріалу

Тестування журнальних проведення є аудиторською процедурою, що виконується групою із завдання з аудиту у відповідь на оцінений ризик можливого шахрайства з боку управлінського персоналу клієнта, пов'язаний з відсутністю або неефективністю системи внутрішнього контролю та нехтуванням заходами контролю управлінським персоналом. Незалежно від оцінки аудитором ризиків нехтування контролем управлінським персоналом аудитор повинен розробити та виконати аудиторські процедури з метою:

- протестувати відповідність проводок, відображених у головній книзі, та інших коригувань, зроблених при складанні фінансової звітності;
- протестувати відповідність проводок, відображених у головній книзі, та інших коригувань, зроблених при складанні фінансової звітності;
- оглянути облікові оцінки на наявність упередженості та ризику суттєвого викривлення в наслідок шахрайства;
- оглянути операції, що виходять за межі звичайного перебігу бізнесу клієнта.

Під час розробки та виконання аудиторських процедур для таких тестів аудитор має:

- а) зробити запити працівникам, залученим до процесу складання фінансової звітності, щодо неналежної або незвичайної діяльності, яка стосується обробки проводок та інших коригувань;
- б) відібрати записи та інші коригування, зроблені на кінець звітного періоду;
- в) розглянути необхідність тестування проводок та інших коригувань протягом періоду
- г) оглянути облікові оцінки на наявність упередженості та ризику суттєвого викривлення в наслідок шахрайства [5, с. 190-191].

Виходячи із принципу професійного скептицизму, аудитор усвідомлює, що існує ймовірність маніпулювання управлінським персоналом бухгалтерськими записами та ймовірність відсутності нагляду за процесом фінансового звітування, нехтування заходами контролю. Тому, ризик нехтування контролем може бути визнаний ризиком суттєвого викривлення внаслідок шахрайства та оцінено як високий.

Аля оцінки тестування журнальних проведення рекомендується використовувати пакет прикладних програми для роботи з електронними таблицями excel та розробити Програму тестування журнальних проведення.

Програма тестування журнальних проведення, що використовується групою із завдання з аудиту може бути модифікованою індивідуально для кожного аудиторського завдання з урахуванням оціненого ризику нехтування заходами контролю управлінським персоналом клієнта. Після оцінки ризику шахрайства керівнику групи із завдання необхідно запланувати аудиторські процедури у відповідь на ризики, пов'язані з нехтуванням заходами контролю управлінським персоналом, оцінити бухгалтерські проведення та коригування бухгалтерських проведення звітного періоду та періоду, що йому передував.

Суттєве викривлення фінансової звітності внаслідок шахрайства може бути пов'язаним із маніпулюванням процесом фінансового звітування шляхом генерування неприпустимих (непередбачених робочим планом рахунків, нормативними вимогами) проведення. Така ситуація може статися протягом звітного періоду або в кінці звітного періоду. Крім того, управлінський персонал може здійснювати коригування сум, відображених у фінансовій звітності, які не відображені в проведеннях, наприклад через консолідуючі коригування – сальдо нерозподіленого прибутку на початок звітного періоду або перекласифікацію статей фінансової звітності. Розгляд ризиків суттєвого викривлення, пов'язаного з неприйнятним нехтуванням заходами контролю стосовно проведення є важливим, оскільки автоматизовані процеси та засоби контролю можуть знижувати ризик випадкової помилки, але не можуть усунути ризику того, що працівники мають змогу у неналежний спосіб обійти такі автоматизовані процеси, наприклад, в ручному режимі змінивши суми, що автоматично вносяться в облікові реєстри та фінансову звітність.

Крім того, якщо інформаційні технології (надалі – ІТ) використовуються для автоматизованого передавання інформації, може бути мало або зовсім не бути видимих доказів ручного втручання в інформаційні системи з метою шахрайських дій. Під час ідентифікації і відбору проведення та інших коригувань для тестування, визначення прийнятних процедур перевірки тверджень фінансової звітності за відібраними статтями, доречним є адекватне застосування понятійного апарату (табл. 1).

Таблиця 1

Дефініції, що застосовуються аудитором під час тестування журнальних проведення з метою ідентифікації шахрайських дій

Дефініція	Сутність дефініції
Оцінка ризиків суттєвого викривлення внаслідок шахрайства	наявність чинників ризику шахрайства та іншої інформації, отриманої під час оцінки аудитором ризиків суттєвого викривлення внаслідок шахрайства, може допомогти аудитору ідентифікувати конкретні класи проводок та інших коригувань для тестування
Заходи контролю, що застосовувалися до проведення та інших коригувань	ефективні заходи контролю складання і рознесення проводок та інших коригувань, які можуть зменшити необхідний обсяг тестування по суті за умови, що аудитор виконав тести ефективності функціонування заходів контролю
Процес фінансового звітування суб'єкта господарювання та характер доказів, які можна отримати	для багатьох суб'єктів господарювання є звичайною обробка операцій, пов'язана з поєднанням ручних та автоматизованих операцій і процедур. В такий же спосіб обробка проведення та інших коригувань може бути пов'язана як із ручними, так і автоматизованими процедурами та заходами контролю. Якщо в процесі фінансового звітування застосовуються інформаційні технології, проводки та інші коригування можуть існувати лише в електронній формі
Характеристики шахрайських проведення або інших коригувань	неналежні проводки або інші коригування часто мають унікальні ідентифікуючі характеристики
Проведення або інші коригування, зареєстровані поза межами звичайного перебігу бізнесу	нестандартні проведення можуть не підлягати такому самому рівню внутрішнього контролю, як проведення в стандартизованих облікових регістрах (журналах – ордерах, відомостях), які використовуються на постійній основі для обліку операцій, наприклад продаж протягом місяця, придбання, виплати грошових коштів

Джерело: складено на підставі [5]

В МСА 240 надані пояснювальні матеріали для застосування щодо загальних характеристик шахрайства, застосування принципу професійного скептицизму, процедур оцінювання ризиків, але ці матеріали не надають оціночних індикаторів для шахрайських проведення та інших коригувань. Тому, аудитору пропонується застосовувати наступні характеристики, які притаманні шахрайським проведенням:

- проведення із непов'язаними, незвичайними або рідко застосовуваними рахунками, кореспонденціями, які не відповідають вимогам Інструкції про застосування плану рахунків активів, зобов'язань і капіталу № 291 від 30.11.1999 року зі змінами і доповненнями (надалі – Інструкція № 291) [10];
- проведення, що сформовані працівниками, які зазвичай не роблять проведення та в незвичайний час;
- проведення на кінець періоду або зробленим після закриття рахунків, які не мають або практично не мають пояснення чи опису;
- проведення зроблені або перед, або під час складання фінансової звітності, і які не мають номерів рахунків або
- які містять заокруглені числа або із явно штучно вигаданими кінцевими цифрами – 000 000, 111 111 (рис. 1).

Рис. 1. Блок – схема тестування бухгалтерських проведення на шахрайські дії

Характер і складність застосування бухгалтерських рахунків впливають на оцінку аудитором шахрайських дій. Неналежні проведення або коригування можуть застосовуватися до рахунків, які:

- містять операції, що є складними або незвичайними за характером;

- містять суттєві оцінки та коригування на кінець періоду;
- були вразливі до викривлень у минулих періодах;
- своєчасно не звірялися або містили неузгоджені різниці;
- містять внутрішньогрупові операції або
- в інший спосіб пов'язані з ідентифікованим ризиком суттєвого викривлення внаслідок шахрайства. При аудитах суб'єктів господарювання, які мають кілька структурних підрозділів, розглядається необхідність відбору проводок із таких підрозділів.

Аудитор застосовує професійне судження під час визначення характеру, часу й обсягу тестування проводок та інших коригувань. Тому що, шахрайські проведення та інші коригування часто виконуються на кінець звітної періоду, то вимагається, щоб аудитор відбирав проведення та інші коригування, які було зроблено саме в той час. Крім того, оскільки суттєві викривлення у фінансовій звітності внаслідок шахрайства можуть мати місце протягом усього періоду та можуть докладатися значні зусилля для приховування способу вчинення шахрайства, тому вимагається, щоб аудитор розглядав, чи є потреба також у тестуванні проведенень та інших коригувань протягом періоду.

Журнальні проведення потребують впровадження певних заходів внутрішнього контролю. Для того щоб спланувати і виконати тестування журнальних проведенень, аудитору необхідно отримати попереднє розуміння, які види проведенень існують у клієнта, за якою ознакою вони поділяються і з'ясувати які є внутрішні заходи контролю застосовує клієнт за внесенням інформації і авторизацією осіб, що здійснюють облікові записи.

Типові внутрішні заходи контролю за здійсненням щодо журнальних проведенень включають:

- розподіл обов'язків, які передбачають авторизацію, оформлення, перевірку та взаємозвірку журнальних проведенень; зазначені заходи контролю виявляються і документуються аудитором під час отримання розуміння системи внутрішнього контролю, під час аналізу фінансової звітності;
- права доступу для авторизованих користувачів – для оформлення і затвердження журнальних проведенень у системі бухгалтерського обліку клієнта; такі заходи контролю виявляються і документуються аудитором в межах розуміння системи внутрішнього контролю;
- контроль за процесом формування журнальних проведенень з боку керівництва, внутрішніх аудиторів та інших співробітників, включаючи подальшу перевірку оформлених журнальних проведенень; ці заходи внутрішнього контролю виявляються і документуються під час дослідження процесу підготовки фінансової звітності та ідентифікації осіб, які здійснюють нагляд за процесом фінансового звітування;
- регулярний моніторинг заходів внутрішнього контролю щодо журнальних проведенень, що виконується управлінським персоналом клієнта; такі заходи внутрішнього контролю виявляються і документуються аудитором під час дослідження процесу моніторингу системи внутрішнього контролю.

Встановлені недоліки дизайну і функціонування системи внутрішнього контролю щодо журнальних проведенень можуть означати необхідність обговорення під час наради команди із завдання можливого ризику суттєвого викривлення фінансової звітності і в кінцевому підсумку вплинути на характер, час і обсяг подальших аудиторських процедур щодо тестування журнальних проведенень.

Можливі види журнальних проведенень представлені в табл. 2.

Таблиця 2

Види та характеристика журнальних проведенень

Вид журнальних проведенень	Характеристика проведення
Автоматизовані проведення	формується автоматично будь-яким програмним додатком і, як правило, входять в предмет уваги відразу декількох програмних, ІТ-залежних і ручних заходів контролю
Ручні проведення	оформляються уповноваженими особами і на практиці можуть, як входити, так і не входити в предмет уваги заходів внутрішнього контролю

Кожна з цих двох основних груп, що представлені в табл. 2, поділяється на:

- а) стандартні проведення – оформляють щоденні рутинні операції і, як правило, у всіх клієнтів є предметом уваги заходів внутрішнього контролю;
- б) нестандартні проводки – оформляють операції, що виходять за рамки звичайної операційної діяльності клієнта, і в зв'язку з цим можуть бути виключені з поля зору внутрішнього контролю або набагато менше схильні до внутрішнього контролю; і
- в) інші проводки – консолідаційні проведення, які, швидше за все, навіть не відображаються в облікових регістрах і, як наслідок, можуть бути несхильні до внутрішнього контролю, або складні внутрішньогрупові проведення, що також можуть бути не протестовані заходами внутрішнього контролю.

Така класифікація необхідна для найбільш точного виділення ризикових проведенень для їх подальшого детального тестування. Вона дозволяє дійти до наступного висновку: якщо у клієнта зі складним ІТ-середовищем ефективні як загальні внутрішні заходи ІТ-контролю, включаючи логічні контролю доступу до баз даних, облікових записів та регістрів, так і контролю щодо журнальних проведенень то:

– ймовірність того, що в системних стандартних проведеннях міститься помилка дуже мала і її можна виключити з подальшого аналізу аудитором;

– по системним нестандартним проведенням необхідно, як мінімум, зрозуміти, з чим вони пов'язані і логічні чи з точки зору розуміння бізнесу, отриманого під час етапу виявлення та оцінки ризиків суттєвого викривлення, чи вони відповідають Інструкції № 291.

У суб'єкта малого підприємства, з відсутністю системи внутрішнього контролю, або її недовістю, обмеженим розподілом повноважень у співробітників, набагато більше можливостей для формування журнальних проводок з наміром підготовки недостовірної фінансової звітності. Тому, число журнальних проведенень, які обирає аудитор для подальшого тестування, буде більшим.

Процес тестування журнальних проводок слід розглядати через певні методичні процедури. Це – визначення генеральної сукупності для досліджень – всеохоплюючого масиву даних, що потребує наступних дій аудитора:

По – перше, у більшості випадків аудитор має отримати стовідсоткову кількість журнальних проведенень за період, що перевірявся. Ця вимога є цілком виправданою, виходячи з наступних припущень:

– внесення неналежних і несанкціонованих журнальних проведенень може проводитися протягом усього періоду, що перевіряється, а не тільки в кінці звітного періоду;

– при аналізі стовідсоткової кількості проведенень підвищується ймовірність виявлення додаткових ризиків;

– оцінка всієї генеральної сукупності дає більш надійні аудиторські докази.

По – друге, в деяких випадках в результаті технічних (наприклад, занадто велика генеральна сукупність) і/або юридичних обмежень (наприклад, у де – яких клієнтів, (фінансових установ) буває обмеження доступу до даних клієнтів) буває складно або неможливо отримати весь масив даних.

В такому випадку, необхідно документувати причину, по якій буде використовуватися часткове дослідження, і керуватися мінімальними вимогами МСА 240. Відповідно до вимог МСА 240 в обов'язковому порядку в масив для дослідження мають бути включені:

– журнальні проведення, що оформлені у кінці звітного періоду;

– коригування, виконані на початку наступного звітного періоду, але які відносяться до попереднього (так звані «закриття періоду»);

– журнальні проведення, що відображають операції, що виходять за рамки звичайної діяльності;

– додаткові журнальні проведення.

Журнальні проведення, згенеровані в кінці звітного періоду, можуть свідчити про шахрайські операції, тому їх необхідно включити в масив даних для дослідження. Аудитор кожен раз визначає тривалість цього періоду в залежності від особливостей клієнта і з метою внести елемент непередбачуваності. Це можуть бути 2 тижні до кінця звітного періоду або місяць (наприклад, в разі, якщо бухгалтерські записи закриваються щомісяця).

Наприклад, якщо аудитор знає, що роздрібний клієнт завершує продажі і йде на канікули з 25 грудня, але до цієї дати йдуть інтенсивні продажі. Отже, доречним є перегляд операцій з 1 по 25 грудня на предмет наявності непідтверджених або нестандартних операцій і з 25 грудня до 31 грудня на предмет наявності операцій в принципі, оскільки буде очікуватись, що ніяких журнальних проведенень в цей період не має бути.

«Закриваючі» журнальні проводки часто містять помилки і схильні до ризику шахрайства, оскільки це не рутинні операції і у клієнта може не бути ефективних засобів контролю щодо такого роду журнальних проведенень. Чим коротше у клієнта період закриття в днях, тим більша ймовірність наявності помилок.

При цьому слід звернути увагу на таку обставину – період остаточного формування фінансової звітності залежить від особливостей процесу підготовки фінансової звітності клієнта – від двох тижнів після звітної дати до декількох місяців.

Журнальні проведення, що відображають операції, що виходять які рамки звичайної діяльності є наступними, але не виключно: *суттєве придбання засобів виробництва (основних засобів, в тому числі земельних ділянок) або покупка / продаж дочірньої компанії, випуск акцій, облігацій, суттєве знецінення активів.* Всі ці відхилення від звичайної операційної діяльності, необхідно розглядати більш детально. Умовно все перелічене можна назвати базовими масивом даних.

Що стосується додаткових журнальних проведенень, їх склад буде варіюватися в залежності від особливостей діяльності клієнта.

Відповідно до п. 26 та п. А 28 – 30 МСА 240 у клієнта може існувати істотний ризик шахрайських дій при визнанні виручки. Припущення про викривлення виручки у наслідок шахрайства може бути спростовано через дослідження господарських операцій та отримання доказів про наявність простих типів операцій щодо визнання доходу (як приклад, орендні операції). У всіх інших випадках *масив даних має включати додаткові журнальні проведення по визнанню виручки.* Група із завдання може за результатами процедур виявлення і оцінки ризиків суттєвого викривлення, включаючи оцінку організації і функціонування значущих загальних заходів ІТ-контролю, визначити інші види проведенень, які містять підвищений ризик шахрайства, і включити їх у масив даних для дослідження.

Аудитор також проводить перевірку масиву даних на повноту та його попередню обробку. Простіше і ефективніше проводити перевірку масиву на повноту, якщо вивантаження журнальних проводок кратно місяцю. Наприклад, отримавши всі проводки за грудень звітного року та січень-лютий наступного року, необхідно запросити у клієнта оборотно-сальдову відомість (надалі – ОСВ) за всіма рахунками і переконатися, що вхідне сальдо по ОСВ у сумі з оборотами за всіма проведеннями надає кінцеве сальдо по ОСВ. Цей метод можна застосовувати для проведення, зроблених у кінці та на початку періоду, і для повного вивантаження проведення.

Якщо група із завдання розглядає операції, що виходять за рамки звичайних видів діяльності, необхідно дослідити проведення за допомогою інших джерел.

Так, клієнт збільшив розмір статутного капіталу. За статутними документами відомо, на яку суму, та якою особою були збільшені внески в капітал. Отже, проведення має відобразити коректність та повноту операції.

Якщо вивантаження проводок за період, що не кратно місяцю, необхідно розробити додаткові процедури для перевірки повноти вивантаження.

Наприклад, фізично оглянути певні проведення в системі клієнта, роздрукувати їх і переконатися, що в наданому масиві даних вони присутні. Або, вивантажити всі проведення в певній кореспонденції і звірити їх з ОСВ за обраним рахунком бухгалтерського обліку.

Також перед відбором журнальних проведення для їх подальшого тестування, масив необхідно мінімально обробити, тобто виявити певні невідповідності (табл. 3).

Таблиця 3

Мінімальна обробка масиву журнальних проведення

Операція	Опис
Переконатися, що журнальні проводки балансують, тобто загальна сума дебетових і кредитових оборотів дорівнює нулю	Наявність небалансуючих журнальних проведення може свідчити про: – некоректності вивантаження; – наявності позабалансових рахунків, які незначущі для аналізу, і їх необхідно видалити; – нестачі в засобах внутрішнього контролю, які допустили некоректне внесення запису
Виявити і виключити журнальні проведення з нульовою сумою	Хоча вони і не впливають на загальний аналіз, групі із завдання, необхідно зрозуміти природу їх виникнення, оскільки вони можуть свідчити про недієвість заходів внутрішнього контролю. Для виконання процедур по суті вони не потрібні, тому їх необхідно виключити із загальної сукупності даних
Виключити технічні журнальні проведення у проведеннях по закриттю рахунків	У деяких випадках необхідно виключати обороти з технічних рахунків («нульових рахунків»), які кореспондуються з рахунками бухгалтерського обліку та/або згортаються в нуль (тобто однакові суми проходять по дебету і кредиту)

Після перевірки масиву даних на повноту попередньої обробки, аудитор проводить оцінку масиву журнальних проведення. Фільтрація масиву проведення передбачає відбір журнальних проведення для їх подальшого детального тестування, виходячи із критеріїв ризику для репрезентативного представлення вибірки. Підвищеним ризиком шахрайства, як вже відзначалось вище, можуть характеризуватися журнальні проведення, які:

- виконані з залученням непов'язаних або рідко використовуваних рахунків (наприклад, дебет рахунку «Інші витрати», кредит рахунку «Зарплата робітників», що може свідчити про системну помилку – використання рахунку інших витрат замість рахунку собівартості, або адміністративних витрат), містять кореспонденції, що не передбачені Інструкцією № 291 (проведені за несумісною кореспонденцією (наприклад, дебет рахунку «Грошові кошти», кредит рахунку «Інші витрати», але не виключно));

- виконані особами, які зазвичай не займаються веденням бухгалтерського обліку (наприклад, фінансовий контролер, фінансовий директор);

- зроблені в незвичайний період, наприклад, клієнт здійснює продаж 5 днів в тиждень, а виручка була оприбуткована у вихідні дні);

- зроблені близько до звітної дати або відразу після звітної дати і містять незрозумілі пояснення або без пояснень (відсутність бухгалтерської довідки з поясненнями);

- не містять номерів кореспондуючих рахунків, або дат проводки;

- містять круглі числа або числа, що закінчуються однаковими цифрами – 000 000, 111 111;

- містять підозрілі описи (наприклад, «для Олександра Олександровича»);

- були схильні до помилок у минулому;

- містять нестандартні або необґрунтовані внутрішньофірмові операції;

- містять значні оціночні значення і коригування на кінець періоду;

- відображають інші операції, які, на думку аудитора, містять ризик суттєвого викривлення внаслідок недобросовісних дій.

- інші проведення, що витікають з специфіки клієнта та умов завдання.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Проведені дослідження стосовно оцінки ризику викривлень облікових даних, фінансової звітності, розробка і впровадження тесту журнальних проведення із застосуванням табличного процесору excel дають

зможу стверджувати, що на етапі оцінки ризиків аудитор отримує методичні доробки для ідентифікації шахрайських дій управлінського персоналу клієнта. Саме виявлені нетипові проведення стають предметом уваги аудитора, слугують підставою для подальших аудиторських процедур, таких як тести деталей та аналітичну процедури, що в кінцевому результаті дає можливість сформулювати детальну думку аудитора про фінансову звітність. Подальші дослідження будуть спрямовані на розробку автоматизованих заходів оцінки ризиків аудиту.

Література

1. Каменська Т.О. Внутрішній аудит: методологія та організація : дис. докт. екон. наук: 08.00.09. К., 2011. 560 с.
2. Каменська Т.О. Внутрішній аудит. Сучасний погляд: монографія / Т.О. Каменська. К., 2010. 499 с.
3. Каменська Т.О. Ефективність діяльності та якість внутрішнього аудиту // Вісник Чернівецького торг.-екон. ін.-ту. Економічні науки. Чернівці, 2010. Вип. III (39). С. 301–306.
4. Пилипенко І.І. Аудит: підручник / Пилипенко І.І. – К.: ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2015. 643 с.
5. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг: Вид. 2015 р. Ч. 1,2: пер. з англ. Київ: Міжнар. Федерація бухгалтерів: Аудит. Палата України, 2016. 1249 с.
6. Василюк М.М. Внутрішній контроль у системі моніторингу якості аудиторських послуг // Моделювання регіональної економіки: зб. наук. праць. Івано-Франківськ. 2014. Вип.1(23). С. 193–200.
7. Климко Т.Ю., Мельник О.О. Корпоративне шахрайство: реалії сучасності // Науковий вісник Ужгородського університету. Економіка. 2015. Вип. 46. С. 185–190.
8. Каменська Т. Шахрайства при аудиторській перевірці // Бухгалтерський облік і аудит. 2015. № 6. С. 2–7.
9. Костирко Л.А., Лубенченко О.Е., Костирко Р.О. Міжнародні стандарти контролю якості і аудиту: навчальний посібник. Северодонецк: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2017. 231 с.
10. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Міністерство фінансів України від 09.12.2002. № 1012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення: 10.08.2021).

References

1. Kamenskaya T.O. (2011) Internal audit: methodology and organization [Vnutrishnii auydt: metodolohiia ta orhanizatsiia]: dis. Doctor of Economics: 08.00.09. K. 560 p. (In Ukrainian).
2. Kamenska T.O. Vnutrishnii auydt. Suchasnyi pohliad: monohrafiia / T.O. Kamenska. K., 2010. 499 p. (In Ukrainian).
3. Kamenska T.O. (2010), Performance and quality of internal audit // Visnyk Chernivets'koho torh.-ekon. in.-tu, vol. 3 (39), P. 301–306. (In Ukrainian).
4. Pylypenko I.I. Auydt: pidruchnyk / Pylypenko I.I. K.: DP «Inform.-analit. ahentstvo», 2015. 643 p. (In Ukrainian).
5. International standards of quality control, audit, inspection, other assurance and related services (2016) [Mizhnarodni standarty kontroliu yakosti, auydytu, ohliadu, inshoho nadannia vpevnenosti ta suputnykh posluh]. Part 1.2: lane. from English. Kyiv: International Federation of Accountants: Audit. Chamber of Ukraine, 1249 p. (In Ukrainian).
6. Vasyliuk M.M. Internal control of the system for monitoring the quality of audit services [Vnutrishnii kontrol u systemi monitorynhu yakosti auyditorskykh posluh] // Modeliuvannia rehionalnoi ekonomiky: zb. nauk. prats. Ivano-Frankivsk. 2014. Vyp. 1(23). P. 193–200. (In Ukrainian).
7. Klymko T.Iu., Melnyk O.O. Corporate fraud: modern realities [Korporatyvne shakhraistvo: realii suchasnosti] // Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Ekonomika. 2015. Vyp. 46. P. 185–190. (In Ukrainian).
8. Kamenska T. Audit fraud [Shakhraistva pry auydorskii perevirtsii] // Bukhhalterskyi oblik i auydt. 2015. № 6. P. 2–7. (In Ukrainian).
9. Kostyrko L.A., Lubenchenko O.E., Kostyrko R.O. International standards of quality control and auditing [Mizhnarodni standarty kontroliu yakosti i auydytu]: navchalnyi posibnyk. Severodonetsk: vyd-vo SNU im. V. Dalia, 2017. 231 p. (In Ukrainian).
10. Instrukcija pro zastosuvannja Planu rakhunkiv bukhghalters'kogho obliku aktyviv, kapitalu, zobov'jazanj i ghospodars'kykh operacij pidpryjemstv i orghanizacij: Nakaz Ministerstva finansiv Ukrajinu vid 30.11.99 r. № 291 r. zi zminamy i dopovnennjamy, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (In Ukrainian).